

Spinoza, Verzameld werk (2012)

Wie op zoek gaat naar een uitgave van het verzameld werk van Spinoza staat, ook bijna 350 jaar na zijn dood, voor een lastige opgave.

De *Opera Posthuma* bezitten in een eerste uitgave (1677) is een droom. In 2012 werd bij Christie's een exemplaar geveild voor bijna € 7.000. Gelukkig kan men online een exemplaar gratis raadplegen, bijvoorbeeld dat van de Universiteit Gent: <http://search.ugent.be/meercat/x/bkt01?q=900000135879>. Met een tablet vind je zelfs een versie in natuurlijke kleuren, nog steeds gratis. Er is ook een behoorlijke facsimile uitgave te koop voor € 80.

Dat is echter niet het verzameld werk: de *Opera Posthuma* bevatten achtereenvolgend de *Ethica*, de *Tractatus Politicus*, de *Tractatus de Intellectus Emendatione*, de *Epistolae* en het *Compendium Grammatices Linguae Hebraeae*, en dus niet de werken die verschenen tijdens het leven van Spinoza: de *Renati Des Cartes Principiorum Philosophiae Pars I & II* en de daarbij horende *Cogitationes Metaphysicae* uit 1663, en de *Tractatus Theologico-Politicus* uit 1670.

Sinds het verschijnen van de volledige uitgave door Carl Gebhardt in 1925 was dat de standaardeditie en de meeste hedendaagse publicaties verwijzen er nog steeds naar. De vijf banden zijn antiquarisch te koop, maar ze zijn prijzig. Online vindt men de eerste vier hier: <http://spinoza.xclan.ru/>. Er is een uitstekende meer recente uitgave: de *Sämtliche Werke*, Wolfgang Bartuschat (Hrsg.) in afzonderlijke volumes.

In het Frans was er steeds een ruime keuze. De vertaling van Charles Appuhn van rond de (vorige) eeuwwisseling is nog steeds als goedkope pocket (4 vols.) in druk bij GF Flammarion. Daarnaast is er de uitgave in de *Bibliothèque de la Pléiade* in één mooi gebonden volume. Sinds enige tijd is er een project aan de gang om een kritische uitgave te brengen van de originele teksten met parallelle Franse vertaling. In reeks *Œuvres complètes* (PUF) verschenen zo reeds *Premiers écrits (I)*, *Traité politique (V)*, *Traité théologico-politique (III)*. Het is echter vooral nog wachten op de *Ethica*, en ook de andere werken, die echter blijkbaar grote vertraging oplopen.

In het Engels was sinds haar publicatie in 1985 de vertaling van Edwin Curley de standaard, maar dat was een eerste deel, met weliswaar de vroege werken, de *Ethica* en een deel van de brieven, maar bijvoorbeeld niet de belangrijke beide politieke werken. Steeds weer wordt de publicatie van deel II in het vooruitzicht gesteld, en teksten van de traktaten circuleren informeel onder collegae, en worden zelfs gebruikt in publicaties (met verwijzingen die men niet helaas kan gebruiken of controleren...), maar of deel II er ooit komt? Deel I is te koop voor € 80.

De oudere vertaling van R.H.M. Elwes (°1853) is zowat overal zowel online (gratis) als in goedkope herdrukken te vinden.

In 2002 verscheen de eerste volledige vertaling van het verzameld werk van Spinoza in het Engels, van de hand van Samuel Shirley, die al in 1982 begon met de afzonderlijke publicatie van de *Ethics*. De *Complete Works* kosten ongeveer € 55.

In het Nederlands wordt het verzameld werk traditioneel uitgegeven onder de auspiciën van de Vereniging Het Spinozahuis, bij Uitgeverij Wereldbibliotheek. Sommige volumes zijn echter al wat gedateerd en enkel nog antiquarisch te vinden, en heruitgaven komen er blijkbaar niet meer. De *Tractatus Politicus*, die onbegrijpelijk ontbrak in deze reeks, verschijnt in februari 2014 bij Wereldbibliotheek in de reeks waarin eerder ook de *Korte Verhandeling* en de *Brieven over het kwaad* verschenen.

De toestand in Italië is in 2011 spectaculair veranderd. Toen verscheen het monumentale *Baruch Spinoza. Tutte le opere. A cura di Andrea Sangiacomo*, Milano: Bompiani, 2836 pp., € 48. In één machtig volume heeft men meteen alles: de originele teksten (Gebhardt, waar mogelijk aangevuld met de resultaten van de PUF-editie) op de linkerbladzijde, Italiaanse vertaling op de rechterbladzijde; een algemene inleiding, inleidingen en noten bij alle werken, een zeer uitvoerige bibliografie, indexen... Prachtig gedrukt in een heerlijk leesbare klassieke letter op fluweelzacht Bijbelpapier en stevig gebonden. € 48? Ongelooflijk! Dit werk heeft zijn gelijke niet in de wereld, en is een lichtend voorbeeld voor alle andere taalgebieden.